

Identiteit: zijn wie je nooit zult worden

In mei van dit jaar kwam minister Van Engelshoven met de mededeling dat de Canon van de Nederlandse Geschiedenis herijkt wordt. Daarbij zouden ook de schaduwkanten van de Nederlandse geschiedenis meer aan bod moeten komen. Meteen brak een discussie los over de Nederlandse identiteit. Want deze zou in het geding zijn.

André Poortman
Medewerker Wetenschappelijk
Instituut voor het CDA

Identiteit is inmiddels een sleutelwoord geworden voor het beschrijven van de toestand in de wereld. Trump, Baudet, en de Brexit worden verbonden met een verlies van identiteit. De echte Amerikaan, de echte Brit, of de boreale cultuur is in het geding. Aan de linkerkant rommelt het ook: onze Nederlandse identiteit zou misvormd zijn, omdat we ons slavernijverleden ontkennen. Altijd die zeehelden, maar niet de slavenhandelaren.

In deze discussies lijkt het erop dat identiteit iets is wat buiten ons ligt. Iets wat we moeten beschermen en kwijt kunnen raken. Een massief begrip, opgesloten in een (geïdealiseerd) beeld van de geschiedenis. Vanuit een psychologisch standpunt moeten we echter zeggen dat identiteit meer te maken heeft met *worden* dan met *zijn*. Lees het boek *Identiteit* van de Vlaamse hoogleraar klinische psychologie Paul Verhaeghe.

Verhaeghe legt uit dat we niet met onze identiteit geboren worden, maar met een aantal mogelijkheden en gerichtheden. Volgens hem geldt hetzelfde voor een groepsidentiteit (Nederlander, Europeaan, Fries, Amsterdamer enz.), en dus de identiteit van een land. Ook van deze groepsidentiteit bestaat geen oorspronkelijke versie behalve een mythische, aldus Verhaeghe. Verhaeghe beschrijft de identiteit van een maatschappij aan de hand van enkele gepolariseerde termen: vol/leeg, open/gesloten, stabiel/labiel. Ik bespreek hieronder kort de gezonde kenmerken van een identiteit: vol, open, stabiel.

Een samenleving biedt haar leden idealiter een rijk en divers aanbod van verhalen. Iedereen kan bij deze verhalen terecht om antwoord te geven op existentiële vragen. Nederland heeft nogal wat van die verhalen.

Het verhaal van het christendom, de lange wordingsgeschiedenis van oorlogen en strijd, een rijke cultuur, wetenschappelijke vooruitgang en vul maar aan. Vanaf de vorige eeuw ook de verhalen van immigranten en andere culturen en godsdiensten.

In een open maatschappij bestaan deze verschillende verhalen naast elkaar, waardoor mensen meer keuzemogelijkheden krijgen en daardoor zelf een meer open geest ontwikkelen. Verhaeghe gebruikt hierbij als voorbeeld het Nederland van de Gouden Eeuw, toen verlichtingsdenkers Amsterdam als uitvalsbasis gebruikten. Een open cultuur, die een enorme vrijheid van denken stimuleerde.

Stabiliteit heeft te maken met de kracht van het dominante verhaal. Hoe steviger, aldus Verhaeghe, hoe stabielere de identiteitsvorming. Te veel stabiliteit kan verglijden naar autoritaire starheid. Te weinig stabiliteit kan verglijden naar labiliteit, een al te vloeibare identiteit.

Vanuit de opvatting van identiteit als een proces van worden, ontstaat een politieke opdracht. Willen we een stabiele samenleving hebben, dan is het de taak van de politiek en bestuurders om zich bewust te zijn van ons dominante culturele verhaal. Het verhaal van hoe onze open en tolerante samenleving zich vormde door het christendom, humanisme en de Verlichting, wetenschappelijke vooruitgang en de emancipatiebewegingen van de vorige en deze eeuw. Het is voor ons land van belang dat politici voorop gaan in het ontwikkelen en onderhouden van een open geest waarin we het lef hebben om verschillende culturele verhalen naast elkaar te laten bestaan. Vanuit een gezonde en 'volle' identiteit ontstaat als vanzelf een stabiele samenleving. •

In deze rubriek bespreken medewerkers van het Wetenschappelijk Instituut bij toerbeurt een actueel thema vanuit christendemocratisch perspectief

Reageren op dit artikel?
andre.poortman@wi.cda.nl